

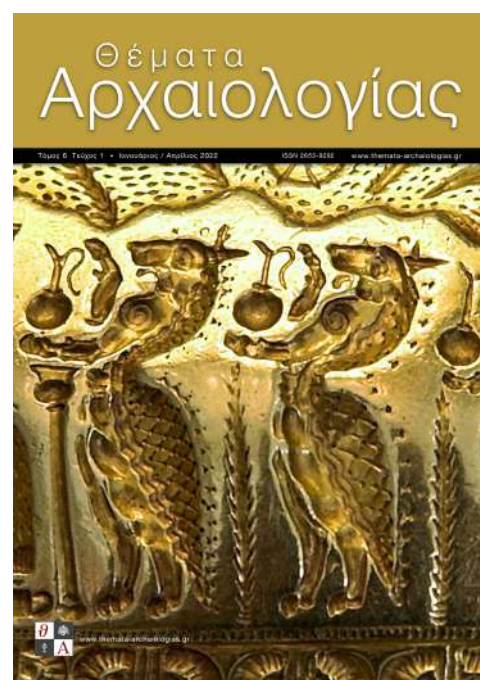
Αρχαιολογικά Νέα

Ιανουάριος / Απρίλιος 2022

Συγγραφέας: Σταυρούλα Μασουρίδη (Επιμέλεια)

Ηλεκτρονική διεύθυνση άρθρου (Url): <https://www.themata-archaiologias.gr/wp-content/uploads/2023/04/archaeological-news-2022-6-1-120-127.pdf>

© Περιοδικό Θέματα Αρχαιολογίας, τόμος 6, τεύχος 1, Ιανουάριος/Απρίλιος 2022, σ. 120-127

Τα **Θέματα Αρχαιολογίας** είναι ένα μη κερδοσκοπικό περιοδικό που έχει ως αποκλειστικό σκοπό να συμβάλει στην έγκυρη και επιστημονικώς αποδεκτή διάδοση και οικειοποίηση του τρόπου σκέψης και των κατακτήσεων της Αρχαιολογίας και της Ιστορίας της Τέχνης.

Αυτό το άρθρο χορηγείται με άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές

ΑΠΟΔΟΘΗΚΕ ΤΟ ΘΡΑΥΣΜΑ FAGAN ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Το θραύσμα «Fagan» της ζωφόρου του Παρθενώνα στο Μουσείο Ακρόπολης.

© Πάρις Ταβιτιάν

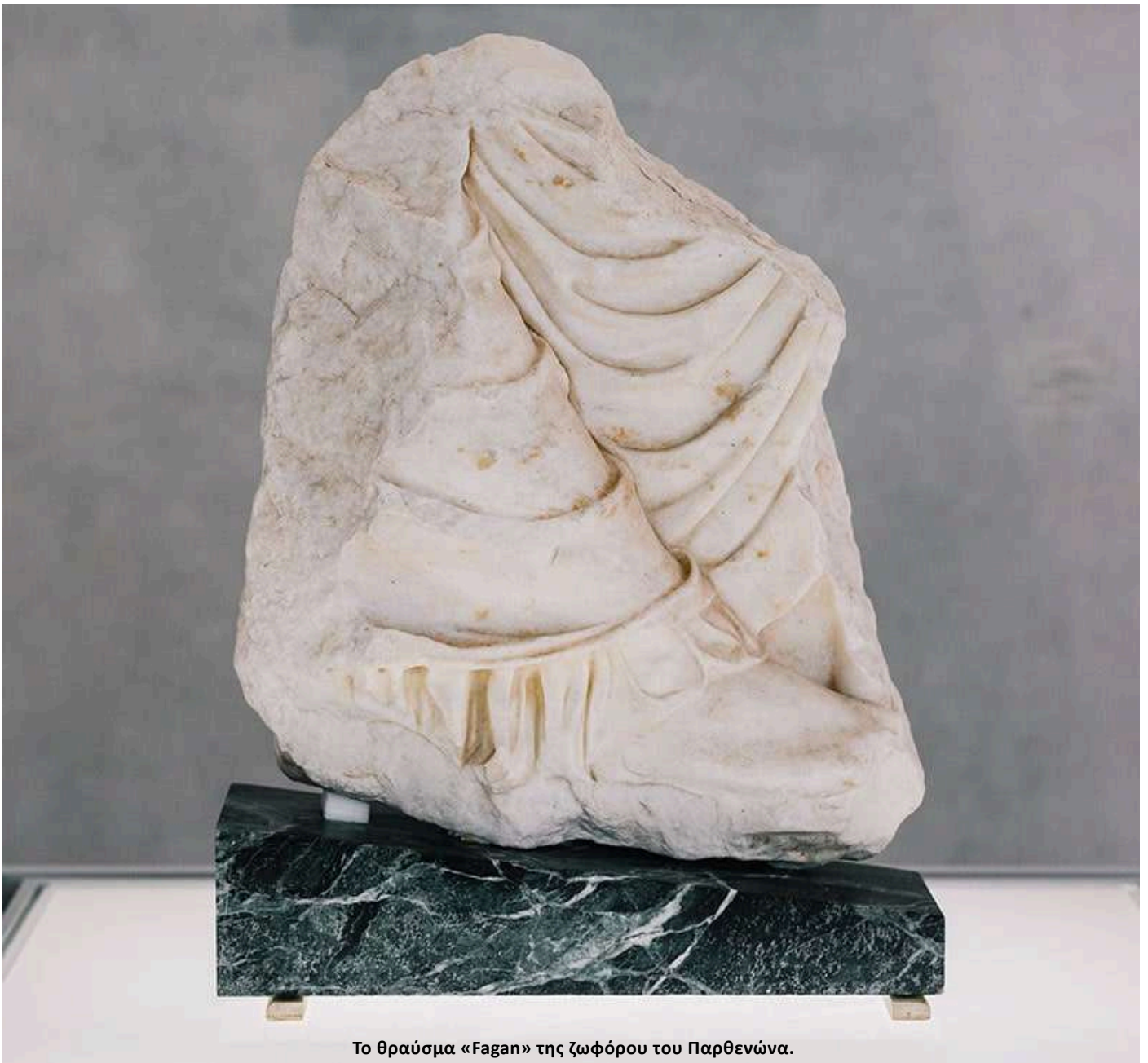
Αποδόθηκε στις 10/1/2022 στο Μουσείο της Ακρόπολης το θραύσμα Fagan, από το Μουσείο Απολλοπίνου Salinas του Παλέρμο. Το θραύσμα πρόκειται να εκτεθεί στο Μουσείο της Ακρόπολης για διάστημα οκτώ ετών ως μακροχρόνια κατάθεση ('deposito') με προοπτική να παραμείνει σε μόνιμη βάση ('sine die') στο Μουσείο Ακρόπολης, μέσω της διαδικασίας που έχει ξεκινήσει από την περιφερειακή κυβέρνηση της Σικελίας προς το ιταλικό Υπουργείο Πολιτισμού.

Πηγή: ΥΠΠΟΑ

Η τοποθέτηση του θραύσματος Fagan στο Μουσείο της Ακρόπολης.

© Πάρος Ταβιτόν

Το θραύσμα «Fagan» της ζωφόρου του Παρθενώνα.

© Πάρος Ταβιτόν

ΔΗΛΩΣΑΝ ΓΙΑ ΤΟ ΘΡΑΥΣΜΑ FAGAN...

Κυριάκος Μητσοτάκης
Πρωθυπουργός

«Το σημαντικό βήμα το οποίο γίνεται σήμερα πιστεύω ότι ανοίγει τον δρόμο έτσι ώστε και άλλα μουσεία να μπορέσουν να κινηθούν στην αντίστοιχη κατεύθυνση. Με πιο σημαντικό, φυσικά, το Βρετανικό Μουσείο, το οποίο θα πρέπει πια να αντιληφθεί ότι έχει έρθει ο καιρός τα μάρμαρα του Παρθενώνα τα οποία έφυγαν από την Ελλάδα σε συνθήκες που λίγο-πολύ είναι όλες γνωστές, να επιστρέψουν πια εδώ, στο φυσικό τους σπίτι».

Λίνα Μενδώνη
Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού

«Το δημιούρημα του Φειδία εκπέμπει ασύγκριτη δύναμη, τελειότητα και ομορφιά. Αυτή την μοναδική σύνθεση της Δημιουργίας, της Ελευθερίας, της Δημοκρατίας δικαιούται να δει στην ολότητά της η Ανθρωπότητα. Η διεθνής κοινότητα δικαιούται και απαιτεί να δει το αριστουργηματικής τέχνης δημιούρημα στο σύνολό του, επανενωμένο, εδώ, στο Μουσείο της Ακρόπολης, και όχι διαμελισμένο ανάμεσα στην Αθήνα και το Λονδίνο. Όμως την επανένωση των παρθενωείων γλυπτών δεν την απαιτεί μόνον η παγκόσμια κοινή γνώμη. Το ίδιο το χάσκον και ακρωτηριασμένο μνημείο αξιώνει την επιστροφή των αρχιτεκτονικών γλυπτών μελών του, προκειμένου να επανακτήσει την ενιαία και αδιαίρετη φυσική, αισθητική και νοηματική οντότητά του. Η επιστροφή των Γλυπτών του Παρθενώνα στην Αθήνα αποτελεί ηθική υποχρέωση για όλη την Ευρώπη, στο πλαίσιο της προετασίας της κοινής πολιτισμικής της κληρονομιάς. Και η μεγαλύτερη δύναμη για την επανένωσή τους είναι η πίστη των ίδιων των Ευρωπαίων, όπως και των Βρετανών, πολιτών για τη σημασία του Παρθενώνα, του μέγιστου αυτού μνημείου για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό».

Δημήτριος Παντερμαλής
Πρόεδρος Δ.Σ. του Μουσείου Ακρόπολης

«Έχουμε κάθε λόγο να είμαστε ιδιαίτερα χαρούμενοι με αυτό το θραύσμα διότι, όπως σας είπα και ο κύριος Γενικός, ανήκει σε έναν μεγάλο λίθο και αν προσέξετε το τοιμάντο, τα πανέλα που χωρίζουν το ένα από το άλλο, εδώ έχουμε το μέγεθος αυτής της πλευράς, της ανατολικής, που είναι οι θεοί. Διαλέξαμε τα μεγαλύτερα και καλύτερα μάρμαρα για να γίνει αυτή η δουλειά και φανταστείτε τι κόπους και βάσανα είχαμε να τα ανεβάσουμε πάνω, ο κύριος Κορρές το καταλαβαίνει καλύτερα και έχει ασχοληθεί. Ο δεύτερος λόγος είναι η ποιότητα αυτού του γλυπτού. Φαίνεται ότι έπεσε από την θέση του γιατί βρέθηκε στον πρόναο του Παρθενώνα με τους βομβαρδισμούς του Morosini ή τους μετά τουρκοκούς βομβαρδισμούς της πολιορκίας των Αθηνών. Αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι, αν το συγκρίνουμε με τα υπόλοιπα κομμάτια της ζωφόρου, έχει την καλύτερα σωζόμενη επιφάνεια. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις η επιφάνεια είναι ελαφρώς τριμμένη. Εδώ έχει την φρεσκάδα που είχε το ίδιο το αρχαίο και γι' αυτό είμαστε εντελώς υπερήφανοι. Ο τρίτος λόγος είναι η φιλική διάθεση του Ασεσοράτου και της Εφορίας στην διαχείριση αυτού του λεπτού ζητήματος και χαίρομαι ιδιαίτερα ότι, αντί να συναντήσουμε κλειστές πόρτες, βρήκαμε φίλους στην Σικελία, που και η αρχαία Σικελία ήταν ένα κομμάτι της αρχαίας Ελλάδας. Πρέπει να πω ότι με πολλή χαρά θα συνεχίσουμε τις επαφές και νομίζω ότι τα μάρμαρα, αν τι να είναι ένα σημείο σύγκρουσης, μπορούν να γίνουν ένα σημείο προόδου, μελέτης και προβολής».

Νικόλαος Χρ. Σταμπολίδης
Γενικός Διευθυντής του Μουσείου Ακρόπολης

«Στον τόπο αυτόν, «οι ρίζες των δέντρων σκοντάφτουν στο μάρμαρο», το υλικό με το οποίο κατασκευάστηκε ο Παρθενώνας. Από το μάρμαρο της Πεντέλης το κρηπίδωμα, οι κολώνες, οι μετόπες, τα αετώματά του και η ζωφόρος του. Τεχνίτες απαράμιλλοι, των οποίων το χέρι ήταν κολλημένο στο σφυρί και το καλέμι, και το καλέμι ήταν προέκταση του χεριού τους, και το χέρι τους συνέχεια της ψυχής τους, σμίλεψαν στη ζωφόρο των 160 συνολικών μέτρων μια πομπή με 380 ανθρώπινες μορφές, με άρματα, ημιόχους και αναβάτες, ιππείς και πεζούς πολίτες, γυναίκες και άντρες κάθε ηλικίας, ώριμους και νέους και κόρες και 200 ζώα συμπεριλαμβανομένων και αυτών προς θυσία μαζί με τα δώρα για την προστάτιδα θεά της Αθήνας, απεικονίζοντας έτσι τη μεγαλύτερη γιορτή τους, τα Παναθήναια.

Και τοποθέτησαν τη ζωφόρο της πομπής στον τοίχο του σιηκού του Παρθενώνα, σε τόπο «μυστικό», πολύ ψηλά για τα μάτια των ανθρώπων κι εγγύτερα για τα μάτια των θεών. Αυτή την πομπή, την ιδεατή, την αιώνια, χέρια βέβηλα διέκοψαν, σπάζοντάς τη σε κομμάτια σύροντας έτσι στην αιχμαλωσία «πρόσωπα που βολεύονταν μόνο κάτω από τον αττικό ήλιο». Το απότμημα που αποδίδεται σήμερα εδώ το λεγόμενο «θραύσμα Fagan» προέρχεται από αυτή τη ζωφόρο, από τον τεράστιο λίθο 6 (VI), ο οποίος έχει μήκος πάνω από 4 μέτρα και ζύγιζε περίπου 7 τόνους. Αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους λίθους της ανατολικής πλευράς του σιηκού του Παρθενώνα, καθώς πάνω τους ενώνεται το θείο με το ανθρώπινο: αριστερά οι καθιστοί θεοί και δεξιά οι προσερχόμενοι πολίτες της Αθήνας. Το κομμάτι που κατατίθεται σήμερα εδώ για να προσταχμοστεί στη θέση που αιώνια ανήκε, φέρει πάνω του το πόδι της Αρτέμιδας, ώστε αυτό να επανενωθεί με το υπόλοιπο σώμα της θεάς. Η συνένωση αυτή του θεικού σώματος εξυψώνει σε ανάλογο επίπεδο την ανθρώπινη επιθυμία και πράξη των Σικελών φίλων μας α αποδώσουν σήμερα εδώ το θραύσμα από το Μουσείο Antonino Salinas του Παλέρμιο. Στον συνεχή αγώνα μας για την επανένωση των αρχιτεκτονικών γλυπτών του Παρθενώνα, που ξεκινά από την ανεξαρτησία του ελληνικού κράτους και φθάνει έως και σήμερα, σημασία είχε και εξακολουθεί να έχει όχι ποιος θα τα φέρει πίσω αλλά το να έρθουν πίσω «καθέννας το λιθάρι του είτε μικρό ή μεγάλο», όπως λέει ο ποιητής.

Η έναρξη της επανένωσής τους, επομένως, με το θραύσμα από το Παλέρμιο είναι εξαιρετικά σημαντική και ουσιαστική. Όχι μόνο γιατί είναι ένα από τα παλαιότερα απομακρυσμένα κομμάτια των αρχιτεκτονικών γλυπτών του Παρθενώνα, τόσο παλιό όσο σχεδόν και αυτά που απέσπασε βίαια και μετήγαγε στη γηραιά Αλβιόνα ο Έλγιν στις αρχές του 19ου αι., καθώς είναι γνωστό ότι το θραύσμα ανήκε ήδη πολλά χρόνια πριν στη συλλογή του τότε Άγγλου προξένου στη Σικελία Robert Fagan, πριν καταλήξει στο βασιλικό Μουσείο του Πανεπιστημίου του Παλέρμιο ανάμεσα στο 1818 και 1820. Ούτε, ακόμα, γιατί είναι το πρώτο που φθάνει από το εξωτερικό μετά την πρόσφατη παραχώρηση των 10 θραυσμάτων από το Εθνικό μας Μουσείο.

Κατά τη γνώμη μου σημαντικότερος είναι ο συμβολισμός του τρόπου με τον οποίο οι αρχές της Σικελίας χειρίστηκαν την κατάθεση (deposito) του θραύσματος στο Μουσείο Ακρόπολης με την ταυτόχρονη κίνηση της διαδικασίας προς το Υπουργείο Πολιτισμού της Ιταλίας για την μόνιμη παραμονή του στην Αθήνα. Ο όλος χειρισμός, πέραν της τριαντάχρονης φιλίας που μας συνδέει με τους Ιταλούς συναδέλφους μας και της καλής τους διάθεσης, της αναγνώρισης της συγγένειας του πολιτισμού μας, ουσιαστικά του ευρω-

παϊκού πολιτισμού, που ενώνει και δεν διαειρεί, που παραδέχεται τις κοινές μας ρίζες και αξίες, αξίες όλου του δυτικού τουλάχιστον κόσμου, που ξεκίνησαν από την αρχαία Ελλάδα και την Αθήνα, αποτελεί συγχρόνως και εξαιρετικό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο θα προχωρήσουν και άλλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, με κορύφωση αυτήν του Λονδίνου και του Βρετανικού Μουσείου, στην επιστροφή και την επανένωση των αρχιτεκτονικών γλυπτών του κοινού μας παγκόσμιου μνημείου-συμβόλου, του Παρθενώνα, έτσι όπως άλλωστε αποτυπώνεται και η βούληση της πλειονότητας του βρετανικού λαού αλλά και η παγκόσμια βούληση, όπως αυτή εκφράστηκε με την Απόφαση της Unesco στις 29 Σεπτεμβρίου 2021.

Gentile Assessore, Gentile Collega grazie dal cuore. »

Κατερίνα Γκρέκο Διευθύντρια του Μουσείου «Αντονίνο Σαλίνας» του Παλέρμω

«Η σημερινή μέρα είναι ιδιαίτερα σημαντική, τόσο για τον πολιτισμό όσο και για μένα προσωπικά. Η επανασύνδεση της “πλάκας Fagan” με τα υπόλοιπα φειδιακά θραύσματα που εκτίθενται σε αυτό το μεγαλειώδες μουσείο επισφραγίζει καταρχάς, στον υπέρτατο αντιπροσωπευτικό βαθμό, τα αισθήματα αδελφοσύνης και πολιτισμικής ταυτότητας που εδώ και αιώνες συνδέουν τη Σικελία με την Ελλάδα. Όπως έχει ήδη ειπωθεί, ελπίζουμε αυτή η “επιστροφή” στην Ελλάδα, στην Αθήνα, να γίνει σύντομα οριστική και, από τη στιγμή αυτή που βιώνουμε όλοι σήμερα, να διατηρηθεί για πάντα η ανάμνηση μιας χειρονομίας που θέλει να είναι κίνηση φιλίας και αμοιβαίας αναγνώρισης.

Όμως η περίπτωση αυτή, έμφορτη νοήματος από μόνη της, αποκτά για μένα μιαν απολύτως ξεχωριστή αξία. Πολλά χρόνια πριν, έχοντας μόλις πάρει το πτυχίο μου, είχα την τιμή να σπουδάσω στην Ελλάδα στην Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή Αθηνών, που την διηύθυνε τότε ένας μεγάλος Σικελός αρχαιολόγος, ο Antonino Di Vita, τον οποίο θυμάμαι σήμερα με ιδιαίτερη στοργή και συγκίνηση. Η φοίτησή μου στη Σχολή σημάδεψε διά παντός την επιστημονική μου κατάρτιση, διαμορφώνοντάς με ως αρχαιολόγο και ως άνθρωπο. Και ακριβώς για τον λόγο αυτόν, το να επαναφέρω σήμερα στην Αθήνα ένα θραύσμα από τη ζωφόρο του Παρθενώνα, το οποίο φυλασσόταν επί 200 χρόνια στο μουσείο του Παλέρμω, σημαίνει κατά κάποιον τρόπο ότι κρατώ μιαν υπόσχεση που είχα δώσει στον εαυτό μου πολύν καιρό πριν: να μπορέσω να επιστρέψω στην Ελλάδα λίγα απ’ όσα νιώθω πως οφείλω σε τούτη τη σπουδαία χώρα, όπου είχα τη δυνατότητα να ζήσω, να σπουδάσω και να μάθω τόσο πολλά πράγματα. Είναι ένας κύκλος που κλείνει επιτέλους, σε ένα μουσείο – ανακαινισμένο σήμερα σε αυτή την υπέροχη έδρα – που το έχω πολύ αγαπήσει.

Το Παλέρμω διατηρεί το θραύσμα από την πλάκα της ανατολικής ζωφόρου του Παρθενώνα από το 1818. Εντοπίστηκε μαζί με άλλα μαρμάρινα ευρήματα στην αποθήκη του Ρομανιόλο, μιας τοποθεσίας στα περίχωρα του λιμένα του Παλέρμω, όπου ο Robert Fagan – πρώην Άγγλος πρόξενος στη Σικελία και της Μάλτα, αλλά κυρίως ένας τυχοδιώκτης που καταγινόταν με αρχαιολογικά ευρήματα και που από το 1808 είχε πραγματοποιήσει διάφορες ανασκαφές στη Σικελία, το Τίνταρι, την Πιάτσα Αμερίνα, τον Σελινούντα – τα διατηρούσε μέσα σε κάτι κιβώτια: “δύο μαρμάρινα ρωμαϊκά αγάλματα μέτριας επεξεργασίας, πέντε λατινικές επιγραφές από την πόλη του Τίνταρι, άκρως ενδιαφέρουσες για την αρχαία ιστορία της Σικελίας, ορισμένα θραύσματα από έναν ελληνικό κορμό, άλλα δύο αγάλματα αρωματημένα σε διάφορα σημεία και αρκετά θραύσματα αγαλμάτων”. Αυτά μας αφηγείται ο μαρκήσιος Gioacchino Fapei σε μιαν αναφορά που υπέβαλε στον Φραγκίσκο Α΄ των Βουρβόνων στις 21 Ιουλίου 1818, περιγράφοντας τις αξιώσεις της χήρας του Robert Fagan, ο οποίος είχε αυτοκτονήσει στη Ρώμη το 1816, να μεταφέρει το υλικό αυτό από το Πα-

λέρμω στη Νάπολη, προκειμένου να το πουλήσει ελεύθερα στη γόνιμη αγορά αρχαιοτήτων που άκμαζε στην Ευρώπη τις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα. Το αίτημα απορρίφθηκε με σφοδρούς τόνους από τον Fapei, σημαντικό πληρεξούσιο του βασιλείου των Βουρβόνων στη Σικελία, με λόγια που σήμερα ηχούν οικεία: “αυτά τα μνημεία της αρχαίας αίγλης της Σικελίας είναι διά νόμου συνδεδεμένα και αμετακλήτως καρφωμένα σε τούτα τα χώματα, και αποκλείεται η μεταφορά της κυριότητάς τους όπως και η εμπορία τους από ιδιώτες”. Πρόκειται για έναν προσφύη ορισμό που προμηνύει την έννοια του “αρχαιολογικού πλαισίου” και εκφράζει με σαφήνεια για ποιον λόγο πρώτα κατασχέθηκαν και κατόπιν αγοράστηκαν – το 1819, έπειτα από εξουθενωτικές διαπραγματεύσεις με τη χήρα – τα μάρμαρα Fagan, που θεωρούνταν όλα ανασκαφέντα ή ανευρεθέντα από τον Άγγλο σε σικελικό έδαφος, και έπρεπε να εξορκιστεί η παράνομη αφαίρεσή τους, ώστε να “μη διασκορπιστούν αυτά τα αρχαία μας πλούτη σε ξένα έθνη”.

Μόνο το 1893 ο Walter Amelung δημοσίευσε στο Δελτίο του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου ένα σύντομο αλλά διαφωτιστικό σημείωμα όπου, έπειτα από επίσκεψη που διεξήγαγε την προηγούμενη χρονιά στο μουσείο του Παλέρμω, αναγνώρισε στο ανάγλυφο, εκτεθειμένο στην κεντρική αυλή του κτιρίου που από το 1866 φιλοξενεί το μουσείο Salinas, ένα θραύσμα από τη ζωφόρο του Παρθενώνα, το οποίο ανήκει στην ίδια πλάκα όπου απεικονίζεται η θεά Πειθώ, η οποία, κατά τη μαρτυρία του Michaelis, είχε σπάσει το 1801.

Αυτές είναι, εν συντομία, οι ιστορικές και χρονολογικές συντεταγμένες της παρουσίας του θραύσματος Fagan στο Παλέρμω. Παραμένουν άγνωστες οι συνθήκες μέσω των οποίων το αθηναϊκό μάρμαρο κατέληξε στα χέρια του Robert Fagan, καθώς και το πότε ακριβώς: πρόκειται για ζήτημα που εξάπτει το ενδιαφέρον και έχει καθοριστική σημασία μέσα σε αυτή τη σύνθετη υπόθεση, και προς αυτό κατευθύνομαι κι εγώ η ίδια τις έρευνές μου. Είναι, ωστόσο, ξεκάθαρο ότι η ανασύλληψη αυτής της ιστορίας, που φανερώνει ότι η κυβέρνηση των Βουρβόνων ανέκαθεν είχε τη βούληση να διασώσει αρχαιολογικά ευρήματα που θεωρούνταν καλή τη πίστει σικελικά, προσφέρει πολλά ερείσματα στη δυνατότητα να “αποκρατικοποιήσουμε” το θραύσμα, μια νομική διαδικασία υποχρεωτική αν θέλουμε να φτάσουμε στην επ’ αόριστον “επιστροφή” του ανάγλυφου στην Ελλάδα.

Όσον αφορά εμένα, έχοντας διανύσει 34 χρόνια του επαγγελματικού μου βίου στη Διαχείριση των Πολιτισμικών Αγαθών, έχω την άποψη ότι την ευαισθησία προς ένα ζήτημα τόσο θεμελιώδες για τον πολιτισμό μιας χώρας όπως είναι η ανάκτηση αγαθών όπου αποτυπώνεται η βαθιά και ριζωμένη ταυτότητα μιας κοινότητας, ενός λαού, την ευαισθησία, λοιπόν, αυτή κανένα έθνος δεν μπορεί να την επιδείξει καλύτερα από την Ιταλία, και καμία περιφέρεια της Ιταλίας καλύτερα από τη Σικελία: η Ιταλία επειδή έχει οικοδομήσει μέσα στον χρόνο μια πλούσια και πολύ συγκροτημένη νομοθεσία για την προστασία των πολιτισμικών αγαθών, και ιδιαίτερα των αρχαιολογικών, τα οποία, ως γνωστόν, θεωρούνται αυτοδικαίως κρατική περιουσία προτού καν τα ευρήματα ανασυρθούν εμπράκτως από το ανασκαφικό πεδίο, και η Σικελία, που έχει στο παρελθόν υποστεί βαριές λεηλασίες της αρχαιολογικής της περιουσίας, επειδή έχει αγωνιστεί σε όλα τα θεσμικά φόρουμ για να δει αναγνωρισμένο το δικαίωμά της στην επιστροφή τους. Και εν προκειμένου, θα μπορούσε άραγε να αμφισβητήσει κανείς στα σοβαρά ότι, αιώνες τώρα και σε ολόκληρο τον κόσμο, “Παρθενώνας” σημαίνει “Αθήνα”, και συνεπώς “Ελλάδα”; Όπως νουθετεί ο Ευριπίδης: “Η γλώσσα της αλήθειας είναι απλή, και δεν χρειάζεται να την περιπλέκουμε”. Συνεπώς, εύχομαι προσωπικά το σημερινό να είναι το πρώτο βήμα σε ένα ταξίδι οριστικής επιστροφής, έναν “νόστο” χωρίς περαιτέρω χρονικούς περιορισμούς».

ΝΕΑ ΘΡΑΥΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Τμήμα του λίθου ΙΧ της βόρειας ζωφόρου με το τοποθετημένο θραύσμα κεφαλής.

Το Μουσείο Ακρόπολης υποδέχθηκε δέκα θραύσματα του γλυπτού διακόσμου του Παρθενώνα, τα οποία παραχώρησε το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (ΕΑΜ) έπειτα από αίτημα του Γενικού Διευθυντή του Μουσείου Ακρόπολης.

Πρόκειται για θραύσματα, με μέγιστο ύψος 32 εκατοστά, τα οποία φυλάσσονταν στις αποθήκες του ΕΑΜ, όπου τα εντόπισε, τα ταύτισε και τα δημοσίευσε ο αείμνηστος αρχαιολόγος Γιώργος Δεσπίνης, κορυφαίος ερευνητής της αρχαίας ελληνικής γλυπτικής.

Τα θραύσματα προέρχονται από τη ζωφόρο, τις μετόπες και τα αετώματα του Παρθενώνα. Δύο θραύσματα κεφαλών βρήκαν ήδη τη θέση τους στη ζωφόρο. Το ένα από αυτά, το επάνω μέρος μιας νεανικής κεφαλής, συνδέεται με τη μορφή του δεύτερου από τα αριστερά επόπτη της πομπής των Παναθηναίων, που εικονίζεται στον λίθο VII της ανατολικής ζωφόρου. Αποτελεί το μοναδικό αυθεντικό θραύσμα του λίθου στο Μουσείο Ακρόπολης καθώς ο υπόλοιπος βρίσκεται στο Μουσείο του Λούβρου. Η δεύτερη κεφαλή αποδίδεται στον πρώτο από αριστερά θαλλοφόρο της πομπής των Παναθηναίων, που εικονίζεται στον λίθο ΙΧ της βόρειας ζωφόρου.

Τα υπόλοιπα οκτώ θραύσματα τοποθετήθηκαν προσωρινά σε ειδική προθήκη στην Αίθουσα του Παρθενώνα, από την οποία θα αποσυρθούν κάποια στιγμή για να μελετηθούν σε συνάρτηση με άλλα τμήματα του γλυπτού διακόσμου του μεγάλου ναού, είτε αυτά βρίσκονται στον εκθεσιακό τους χώρο, είτε φυλάσσονται στις αποθήκες του Μουσείου Ακρόπολης.

Πηγή: ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ

Ο λίθος VII της ανατολικής ζωφόρου με το τοποθετημένο θραύσμα κεφαλής.

Τα υπόλοιπα οκτώ θραύσματα σε ειδική προθήκη στην Αίθουσα του Παρθενώνα.

ΑΓΙΟΣ ΣΩΖΟΜΕΝΟΣ-ΤΖΙΡΠΟΥΛΟΣ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ 2021

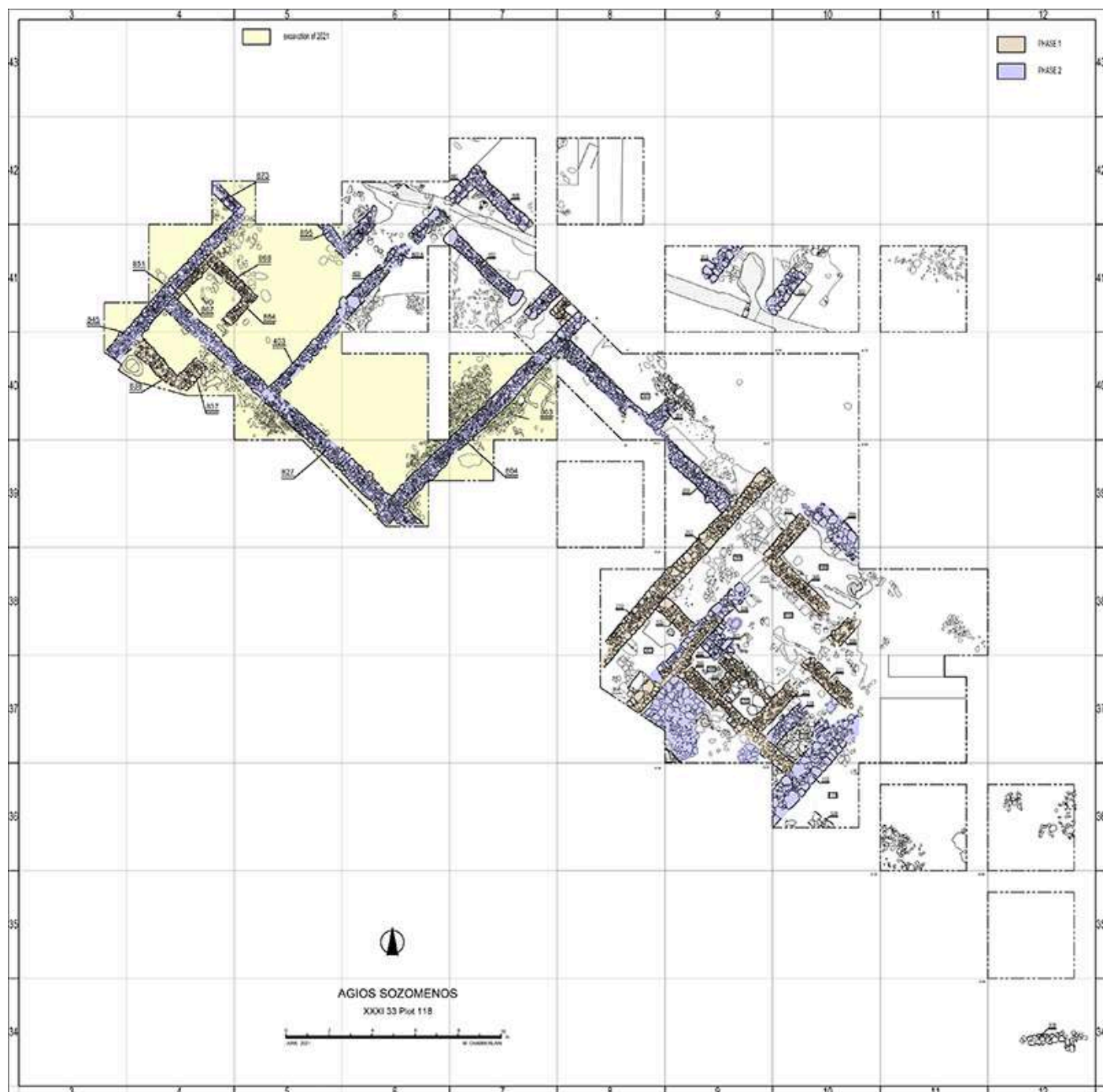

Άγιος Σωζόμενος- Τζίρπουλος. Λίθινη λεκάνη.

Το Τμήμα Αρχαιοτήτων, του Υπουργείου Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων της Κύπρου ανακοινώνει τα αποτελέσματα της τελευταίας ανασκαφικής περιόδου στη θέση Άγιος Σωζόμενος-Τζίρπουλος και συνάμα τη λήξη των ανασκαφών του Προγράμματος «Επισκόπηση και Ανασκαφές στην περιοχή Αγίου Σωζομένου» (ASESP), υπό τη διεύθυνση της πρώην Εφόρου Αρχαιοτήτων Δρος Δ. Πηλείδου. Η ανασκαφική περίοδος άρχισε στις 10 Μαΐου και διήρκεσε μέχρι τις 2 Ιουλίου 2021 και είχε στόχο την περαιτέρω αποκάλυψη του αρχιτεκτονικού ιστού του οικισμού, ο οποίος όπως έδειξαν οι προηγούμενες ανασκαφικές περιόδους αποτελείται από σύμπλεγμα εργαστηριακών εγκαταστάσεων. Η έρευνα περιλάμβανε στα προηγούμενα χρόνια την επισκόπηση της περιοχής του Αγίου Σωζομένου και την επιβεβαίωση ή εντοπισμό νέων θέσεων της Ύστερης Εποχής του Χαλκού. Στη συνέχεια ερευνήθηκαν τα οχυρά στις θέσεις Barsak και Νικολήδες, ούτως ώστε να διαλευκανθεί τόσο η σχέση μεταξύ τους όσο και με τον οικισμό εργαστηρίων στη θέση Τζίρπουλος και το κτήριο στον λοφίσκο της θέσης Αμπέλια, όπου φαίνεται να συγκεντρωνόταν η παραγωγή των γεωργικών προϊόντων της περιοχής. Με το τέλος αυτής της ανασκαφικής περιόδου, το πρόγραμμα ASESP έχει συμπληρωθεί.

Φέτος η ανασκαφή στην περιοχή των εργαστηρίων επεκτάθηκε προς τα δυτικά για να διαπιστωθεί πρώτον η έκταση του οικισμού και δεύτερον, κατά πόσον πρόκειται για ένα ενιαίο σύμπλεγμα ή ξεχωριστές μονάδες. Αφαιρέθηκαν οι βαθιές επιχώσεις πάνω από τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα που αντιπροσωπεύουν την κατάρρευση της στέγης των κτισμάτων και της τοιχοποιίας. Όπως έχει ήδη διαπιστωθεί στις προηγούμενες ανασκαφικές περιόδους, υπήρχαν δύο φάσεις στη ζωή του συμπλέγματος και η τελευταία φαίνεται να υπέστη σοβαρή καταστροφή. Στη δεύτερη αυτή φάση μερικοί από τους τοίχους της προηγούμενης φάσης χρησιμοποιήθηκαν εκ νέου, ενώ οι αίθουσες φαίνεται να επεκτάθηκαν, όπως διαπιστώθηκε άλλωστε και προηγουμένως στην ΝΑ πλευρά του συμπλέγματος. Επίσης επαναβεβαιώθηκε το γεγονός ότι ο οικισμός επεκτεινόταν προς τα νότια, όπου σήμερα βρίσκεται η κοίτη του ποταμού Άλυκου. Το κτήριο επεκτεινόταν επίσης και προς τα ΒΔ και κάλυπτε επομένως σημαντική έκταση.

Το αρχιτεκτονικό σχέδιο και στις δύο φάσεις είχε κατεύθυνση από ΒΔ-ΝΑ. Ανασκάφηκαν δύο μεγάλες ορθογώνιες αίθουσες πολύ παρόμοιες με αυτές στην ανατολική πλευρά, με σκόρπια υλικά που υποδεικνύουν εργαστηριακές εγκαταστάσεις. Στη νότια πλευρά αποκαλύφθηκε μια μεγάλη αίθουσα που περικλείεται από τους τοίχους 403,

Άγιος Σωζόμενος- Τζίρπουλος . Κάτοψη του χώρου ανασκαφής.

827, 804 και 402 με είσοδο στα ΒΑ, ίσως προς τον δρόμο. Στο εσωτερικό βρέθηκαν πέτρινες πλάκες τοποθετημένες κάθετα αλλά και άλλες πεσμένες, που πιθανόν να ανήκαν σε πέτρινη λεκάνη η οποία καταστράφηκε. Παρόμοια λεκάνη βρέθηκε στην ανατολική πλευρά σε πολύ καλή κατάσταση διατήρησης. Βρέθηκαν επίσης ακατέργαστες γύψινες πλάκες και πετρώματα που προφανώς μεταφέρθηκαν από αλλού για χρήση στις εργασίες που διεξάγονταν στο χώρο. Επιστρώσεις πηλού σε διάφορα σημεία υποδεικνύουν ότι πρέπει να υπήρχαν εστίες και μια μικρή υποδοχή στο έδαφος με πέτρες στον περίγυρο υποβάσταζε αποθηκευτικό

αγγείο. Στην προηγούμενη του φάση αυτός ο χώρος συνδεόταν με το σύμπλεγμα στη ΝΑ με διάδρομο, ο οποίος διαμορφώθηκε αργότερα σε δρόμο.

Στην εξωτερική πλευρά του τοίχου 804 υπήρχε λίθινη λεκάνη που πιθανόν να ήταν τοποθετημένη πάνω σε πεζούλι κτισμένο κατά μήκος του τοίχου (863). Η λεκάνη, σε καλή κατάσταση διατήρησης έχει μήκος 1,20 μ. και πλάτος 1μ. αλλά κατά την κατολίωσή της από το πεζούλι αποκολλήθηκε η ανατολική της πλευρά. Μια οπή στο δυτικό της μέρος υποδεικνύει ότι μάλλον χρησιμοποιήθηκε ως λεκάνη νερού ή άλλου υγρού. Το χείλος είναι επιχρισμένο με

στρώσεις υδραυλικού κονιάματος και ένα μικρό κανάλι στα βόρεια, βάθους περίπου 11 εκ. πιθανόν να είχε σχέση με αποχέτευση όπως και με άλλο πέτρινο κανάλι που βρέθηκε το 2019 και ανήκε στην παλιότερη φάση. Στα ΝΑ του τοίχου 804 βρέθηκε επίσης πέτρινο εκμαγείο και θραύσματα πίθου με διακόσμηση από παράλληλες ταινίες. Βρέθηκαν επίσης όστρακα Λευκόχριστης κεραμικής II, πρόχους ακόσμητης κεραμικής, μαγειρικά σκεύη και μερικά όστρακα σκούρας χειροποίητης και στιλβωμένης κεραμικής. Ένα μικρό κοίλωμα (13x63 εκ., βάθους 12 εκ.) κοντά στον τοίχο 804 με θραύσματα μαγειρικού σκεύους, ένα κουκούτσι ελιάς, δόντια μεγάλου ζώου και άλλα οργανικά υλικά που έχουν περισυλλεχθεί για ανάλυση, όπως και σκουριά επιβεβαιώνουν την φύση των εργασιών στο χώρο. Βόρεια του τοίχου υπήρχε μεγάλη συσσώρευση λίθων, ίσως από κάποια κατάρρευση.

Δίπλα από την μεγάλη αίθουσα που αναφέρεται πιο πάνω, υπήρχε μια δεύτερη που περικλείεται από τους τοίχους 403, την επέκταση του τοίχου 827 και 851 με είσοδο στα βόρεια, ίσως προς το δρόμο, που επίσης περιείχε παρόμοιου τύπου υλικά όπως και ίχνη καταστροφής. Στην προηγούμενη φάση σ' αυτό το σημείο υπήρχε δωμάτιο που περικλειόταν από τους τοίχους 867, 868, 884, 837 και 838, με είσοδο από το νότο. Έξω από αυτό το δωμάτιο, πολύ κοντά στην κοίτη του ποταμού, βρέθηκε ρηχή λίθινη λεκάνη, ελλειπτικού σχήματος, διαστάσεων 63x51εκ., σε πολύ καλή κατάσταση, χωρίς όμως οπή αποχέτευσης. Το δάπεδο σ' αυτό το δωμάτιο ήταν γύψινο, σε αντίθεση με τα άλλα όπου το δάπεδο είναι καμωμένο από χώμα ανάμικτο με γύψο και παρομοιάζει με δάπεδο ενός άλλου δωματίου στην ΝΑ πλευρά του συμπλέγματος.

Ο τοίχος 845 κτίστηκε πάνω από παλαιότερο τοίχο και ανήκει στην δεύτερη φάση. Είναι καμωμένος από μεγάλες ακανόνιστες πέτρες στις άκρες και γέμισμα από μικρότερες πέτρες στο εσωτερικό, σε αντίθεση με τους τοίχους της παλιότερης φάσης που είναι κτισμένοι με προσοχή από ομοιόμορφες μικρές πέτρες και είναι στενότεροι. Δύο τοίχοι (895 και 802) φαίνεται να σχηματίζουν ένα ακόμα δωμάτιο αλλά, επειδή δεν δένουν μεταξύ τους μάλλον έχουμε και εδώ το ίδιο φαινόμενο, της χρήσης δηλαδή παλιότερου τοίχου για την κατασκευή της νεότερης φάσης.

Στη γωνιά των τοίχων 851 και 873 πρέπει να υπήρχε εστία αν κρίνουμε από τις στάχτες που βρέθηκαν, με σωρό από γύψινες πλάκες πεσμένες από πάνω, θραύσμα αποθηκευτικού αγγείου με ίχνη καύσης και θραύσματα Δακτυλιόσχημης κεραμικής. Άψητοι πηλοί και κεραμική, κυρίως κοντά στον τοίχο 804 υποδηλούν ότι σ' αυτό το σημείο των εργασιών ίσως να έφτιαχναν κεραμική. Περισυλλέχθηκαν δείγματα από κάρβουνο σε διάφορα σημεία όπου πιθανόν να υπήρχαν εστίες αλλά δεν έχουν διατηρηθεί, σε αντίθεση με τις εργαστηριακές εγκαταστάσεις στην ανατολική πλευρά. Κάτω από αναποδογυρισμένη βάση πίθου ανευρέθηκε χάλκινη περόνη, ένα μικρό θραύσμα από χάλκινο αντικείμενο όπως και μυτερό λίθινο εργαλείο και ένα λίθινο βάρος. Μια μικρή κοιλότητα στο δάπεδο πιθανόν να στήριζε τον πίθο. Το σύμπλεγμα επεκτείνεται και στα βόρεια.

Η κεραμική περιλαμβάνει κυρίως ακόσμητη κεραμική, μαγειρικά σκεύη, πίθους με οριζόντιες παράλληλες ταινίες, Λευκόχριστη II και ΙΑ, Δακτυλιόσχημη κεραμική, Ερυθρή και Μελανή Επίχριστη, Μονόχρωμη και μερικά όστρακα

χειροποίητης κεραμικής. Βρέθηκαν επίσης λίθινα τριβεία, τριπήρες, γουδιά, θραύσματα λίθινων λεκάνων, σκουριές και ένα χάλκινο περιάπτο κοντά στον τοίχο 831. Επίσης συχνό εύρημα είναι τα λίθινα παιγνίδια σε δεύτερη χρήση, όπως και σφενδόνες και λίθινα βάρη.

Γενικά φαίνεται ότι τα συμπλέγματα δωματίων με εμφανή κατάλοιπα εργαστηρίων ήταν προσβάσιμα από ένα δρόμο στα βόρεια και ίσως και την δυτική πλευρά του ανατολικού συμπλέγματος. Επίσης διαφαίνεται ότι τα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα δεν ήταν ενιαία αλλά διαχωρίζονταν σε διαφορετικούς εργαστηριακούς χώρους. Στην προωμότερη φάση οι τοίχοι ήταν διαφορετικής κατασκευής, αλλά χρησιμοποιήθηκαν για τη δεύτερη φάση χωρίς να υπάρξει μεγάλη διαφοροποίηση είτε στον σχεδιασμό ή τον προσανατολισμό του οικισμού. Αρχικά συνδέονταν με ένα μακρύ εξωτερικό διάδρομο στα βόρεια, ο οποίος στην επόμενη φάση αντικαταστάθηκε με δρόμο. Φαίνεται ότι η τελευταία φάση εγκαταλείφθηκε μετά από καταστροφή, η οποία ήταν μεγαλύτερης έντασης στο δυτικό μέρος του οικισμού.

Πηγή: Τμήμα Αρχαιοτήτων Κύπρου

Επιμέλεια
Σταυρούλα Μασουρίδη
Αρχαιολόγος